

Szociográfia

Meghallgatatlan segélykérések

Hódi Sándor: A „meghívott” halál.
Forum, Újvidék, 1979

Az emberi életnek folyamatos és tudatos erő-kifejtés a fenntartója. Ameddig ez a küzdelem többé-kevésbé spontán; amennyiben a közvetve vagy közvetlenül társas formában történő önellátás erőfeszítése nem terheli túl az egyén idegzetét, egyre többször szegve mellének az „érdemes-e” kérdést, addig a létszeretet az emberi létezés egységbe fogó erő. Az öngyilkosságnak nyilván koronként és egyénenként változó, nagyon sok felkutatlan összefüggésű külső és belső komponens által meghatározott alapoka van. Általában szólva: az ember azért lesz öngyilkos, mert egy meghatározott élethelyzetben léte elveszíti öngazolását.

Hódi Sándor

A kérdés azonban már csak azért is sokkal bonyolultabb, mert azt sem lehet megnyugtató egyértelműséggel eldönteni vajon mi tekinthető öngyilkosságnak: csupán a félreérthetetlen következményű különféle eszközökkel történő önmegsemmisítés vagy pedig az önmagunkkal szembeni, a tragikus végkimenetelt csupán sejtető felelőtlenség is. Ezért és sok más egyébért Hódi Sándor legújabb könyve mindenképpen megérdemli a figyelmünket, hiszen az előkről elmélkedve igyekszik megközelíteni az önkéntes halálba menekülés rejtélyét. E témakör nem véletlenül került, érdeklődésünk középpontjába, hiszen vidékünk az öngyilkosok számát tekintve a statisztikailag kimutatás szerint a világ élvonalában áll. A gyászos jelenség természetesen hagyományos, hiszen többek között már a századelő írói (például Balázs Béla) felfigyeltek arra a szabadkai közhangulatra, mely közvetve az embereket életük kioltására ösztönözte. A háború után e témakörből már pályadíjas szociográfiai dolgozat is született. Legutóbb pedig Petko Vojnić Purčar NIN-díjas művében tölt be fontos motivumszerpet.

Hódi Sándor doktori értekezéséül készült kismonográfiája a választott témát nem köti a mi vidékünkhez, nem konkrét jelenségeket vizsgál; ehelyett könyvélményekre és statisztikai adatokra támaszkodva a problematikát a maga általánosságában igyekszik meghatározni. Így hát műve alapos előtanulmány, bevezetőnek tekinthető; saját maga is így értékeli utószavában, ahol kijelenti, hogy az öngyilkosság jelensége nem húzható egy modell „kaptafájá”-ra, s hogy egyelőre csupán összefoglalni lehet az elért eredményeket; a megnyugtató válasz a jövőben megválaszolando kérdések tömkelegétől, függ. Hódi

tanulmánya ennek ellenére sem egyszerű átkönyvelés, a mások eredményeiben való felelőtlen duskálás, hitel és kockázat nélküli okoskodás. Méghozzá azért nem, mert munkája minden részletében alaposan átgondolt s ha nem áll is elő új tanítással a szuicidium értelmezésében, tudományos nyelvének hajlékonysága, humortól sem idegenkedő szelleme, eltökélt (nem csupán magáévá tett, hanem lénye mélyéből fakadó) humanizmusa és fogalomgazdagsága szakember és laikus számára egyaránt hasznosíthatóvá teszi művét. A tudomány nyelvét csupán kivételesen lehet érdekesítőnek minősíteni; nos, Hódi stílusa épp a kivételhez tartozik, ami különösen itt nálunk kivételes erőnyek számít. A betűsor mögött feltűnő emberi magatartást az értelmiségi szenvedély fűti, mely még a nélkülözhetetlen statisztikai kimutatásokat is átforrósítja.

Az összefoglaló jelleg mellett Hódi Sándor értekezésének az elméleti átértékelés is lényeges hozadéka; mivel azt bizonyítja, hogy nem csupán hivatkozik Marxra, de tisztában is van a forradalom elmélet klasszikusainak a vizsgált tárgykörben is alapirányt adó gondolkodásmódjával. Nyilván többen is lesznek, akiket az a (talán túlságosan is sokszor hangoztatott) kiindulópontja lep meg, mely szerint nincs értelme „az egyén” és „a társadalom” mindinkább kiéleződő konfliktusos viszonyáról beszélni, hiszen „az ember” absztrakció csupán, lévén hogy amit egyénnek nevezünk, az mindig a szubjektív és az objektív erőknél konkrét és megismételhetetlen egyensúlya, az illető társadalomban elfoglalt helyének, illetve a közösség szubjektív tükröződésének, s a kettő szintéziseként létre jövő önarckép következményeként. E gondolatmenet sugallata szerint minden ember önmagában ér-

ték, mert élményvilágának egyszerűsége megismételhetetlen. Eppen ezért Hódi, jóllehet élesen bírálja a polgári kutatások alapvető tévedéseit, az „empátias” megközelítésre nincs elutasító szava: ez ugyanis az általánosságokban nem bízva, az egyediekhez közelhajolva, a gyakorlati segítség mikéntjét igyekszik megtalálni.

A szerző azonban vállalt feladatából a társadalmi-történelmi optimizmusából következően sem juthat túl e vizsgálatok iránti rokonszenvén. Számára az öngyilkosságok értelmetlenségük ellenére is a társadalmi haladás szükségszerű következményei. (Az áldozatok történelmi szükségszerűsége magától értetődő — mondják Marxék is.) Kár azonban, hogy Hódi gondolatai nem tartottak abba az irányba, amelybe érzelmei vonzották. Ha ezekre hallgatott volna, talán egy olyan tipológia lehetőségét is felvillantja, mely az egyedi esetek szerint felkutatható főmotívumok alapján osztályozza az öngyilkosságokat. Egyes esetek motívumai (amilyen például a szerelmi vagy becsület-öngyilkosság, esetleg a szeretetlenség és a magányélmény miatti „bosszú”) noha keresztelhetik egymást, ugyanakkor viszonylagos függetlenséggel is rendelkezhetnek, az eset komponens-viszonyainak megfelelően. E közelítésmódot nagymértékben segíthetné az emberi alkatoknak az a tipológiája, amit Hódi Sándor kategorikusan elvet, de ami sokat mondhatna az egymáshoz hasonló egyedi esetek előfeltételeiről.

Az ilyen önellentmondás természetesen eltörlül ahhoz a becsületes és tisztelgő méltó harchoz képest, melyet Hódi, a fiatal tudós, szavaink életes, emberi tartalmáért folytat, melyet sokkal több fronton kellene folytatni ahhoz, hogy kellő eredményre vezessen.